

leg etlikai törekvésünknek arra kell irányulnia, hogy e pathologiai életet egészséges physiologiai életté fejlesszük. Abban a helyzetben vagyunk sokszor, hogy nem választhatjuk az abszolút jót, hanem a legkisebb rosszat, mely a jó felé vezet, mint a gyógyszer maga is nem abszolút jó valami, nem abszolút egészséges valami, hanem az egészséget czélozza. De másrészt ismernünk kell az abszolút társadalmi életet és annak megfelelő erkölcsi codexét, hogy hozzá, mint czélunkhoz, közeledjünk. Ismerjük-e azt? Ha nem is találunk absolute egészséges embert, mégis sok egészséges embert látunk és így az ember physiologiailag egészséges életének rajzát megkísérelhetjük; de tehetjük-e ezt a társadalmi életre vonatkozólag is? Tapasztaltunk-e társadalmi életet, mely az eszményi állapotot még csak meg is közelítené, hogy arra támaszkodva, az eszményi társadalmi életnek rajzát megkísérelhessük és arra erkölcsi codexünket alapítsuk? Spencer talán érezhette e nehézséget és azért így veti fel a kérdést: miféle föltételeket kíván az élet, mint olyan, bármerre tekintsünk is? Ezeknek a feltételeknek consequentiáit vonván le és azokat az erkölcsi életre alkalmazván iparkodik ő erkölcsi codexét megállapítani. Mindenesetre azt látjuk, hogy Spencer az erkölcsant positiv alapokra akarja fektetni, és a tudományt magát positiv tudományyá tenni, de senki sem veheti szemére, hogy ezen törekvésével ideálok felé nem törekszik. Ki őt, mint nálunk megesett, a tisztán utilitarius bölcselőkkel egy kalap alá hozza, az vagy nem ismeri, vagy legfeljebb, mint mondani szokták, másod kézből ismeri.

Dr. Lechner László.

* * *

«Revue de droit public et de la science politique.»

Azóta, hogy a közjog is szigorú szakszerű művelés alá jutott és így szűnőben van az a felfogás, mely e körben az irodalmi munka feladatának pusztán a jogi szabályok leírását, illetve kivonatolását tekintette, a tudományos szint, a szomszédtól kérve kölesön: mindinkább érezhető volt hiánya az olyan folyóiratoknak, melyek főképp e szakmát szolgálva, annak érdekeit képviseljék, haladásra buzdítsanak, azt számon tartás és ellenőrizték.

A közjognál erre annál nagyobb szükség van, mert itt

százados mulasztásokat kell pótolni; számos, hogy úgy mondjuk, rossz szokástól elterelni és meggyőzni arról, hogy az államnak, mint jogi szervezetnek életét csak akkor fogjuk valóban megismerhetni, ha a közjogi irodalom is teljesíti kötelességét: az oda tartozó anyagot tudományos módszerrel, rendszeresen feldolgozza. A mondott irányban eddig is nagy érdemeket szerzett a *Laband* és *Stoerk* által szerkesztett «Archiv für öffentliches Recht», mely immár kilenczedik évfolyamban lát napvilágot; most pedig *Larnaude*, a párisi jogi karnál a közjog tanára, indította meg a fenti címet viselő havi folyóiratot és a munkatársak között ott találjuk leg-
többjét azoknak, a kik e téren névvel bírnak Franciaországban és még számosat a többi nemzetek írói közül. Nem szenved kétséget, hogy e vállalatra nagy feladatok várnak és pedig első sorban a francia közjogi irodalmat illetőleg, a melyet virágoznak mondani éppen nem lehet. Mint ezt a szakma egyik leghivatottabb bírálója, *Boutmy*, az «Intsitut» tagja, a párisi közjogi-politikai iskola igazgatója megjegyezte (Études de droit Constitutionnel. 1888.), a francia államjogi ismeretek közül mutatkozott ugyan némi haladás a gyakorlati élet megvilágosító hatásával, de irodalmi művelését tekintve, Rossi könyve majdnem az egyedüli, mely azt rendszeresen és tudományosan tárgyalja; pedig e munka a harminczas évek végén tartott előadásokat foglalja magában. Az alkotmányok folytonos változása se elég időt, se a kedélyeknek elég nyugalmat nem engedett, hogy az államjog szabályai tárgyilagossá eszmecserében tisztázódjanak. Örökké a támadás és a megsemmisítés veszélyének kitéve, létért folyt a küzdelem, melyben inkább politikai momentumok szerepeltek. S mert állandóságát misem biztosítá, a tudósok inkább más disciplínákhoz fordultak, hol tehetségeiket a tartós sikerre több kilátással érvényesíthették. De e szakma nemcsak az irodalomban, hanem az oktatásban is el volt hanyagolva. Franciaországban tételeivel foglalkozni, hosszú időn keresztül egyet jelentett a szenvedélyek felkorbácsolásával. És az egymásra gyorsan következő kormányok, majd valamely forradalmi terrorismusból, vagy az államesínyből kerülve ki, nem bírhattak külön okkal, hogy az államjogi viszonyok elemzését körül buzgólkodjanak. Még a legjobb indulatú tanítás is fokozhatta volna a viszályt, midőn újra és újra az intézményekre és azok eredetére hívja fel a figyelmet. A csend, a közöny biztosabb volt. Így történhetett azután, hogy csak a polgár-

királyság idejében, 1835-ben, szerveznek és akkor is csak a párisi jogi karnál egy katedrát, a már említett Rossi számára és az alapító okmány a hírneves Guizot minister által kiadva elismeri azokat a nehézségeket, a melyek e tárgy tanításával összekötte vannak. Az 1851-iki alkotmány pedig ezt az egy katedrát is megszünteti és az új köztársaság csak 1879-ben állítja vissza, valamint a közjog tanítását, a jogi oktatás kiegészítő részévé teszi általában.

Ezekből könnyen megérthető, hogy az új folyóirat támogatására első sorban is a francia irodalom szorul; de ha programjához hű marad, érdekessé válhat általában. Kitűzött célja az egyes tételek önálló tudományos kidolgozása mellett, a közjogi irodalom állását, az egyes irodalmakban elért eredményeket rendszeresen bemutatni: a mivel egyszersmind a különböző irányok, a jelentékenyebb művek bírálatos ismertetése van összekapcsolva és különösen e tekintetben óhajt lehetőleg teljeset nyújtani. A francia és az idegen irodalmak közt állandó eszmecserét tartva fön, rajta lesz, hogy az egyes nemzeteknél elért fejlődés a többire is kihathasson. Fejtegetései körébe az összes közjogi szakokat bevonja: az alkotmány- vagyis az államjogot, a közigazgatást, a pénzügyi jogot, a nemzetközi jogot; valamint az egyes alkotmányok érdekesebb intézményeinek ismertetését, a melyekkel eddig Franciaországban az angol és az észak-amerikai alkotmánytól eltekintve keveset foglalkoztak. Továbbá a közjogi intézményeket lehetőleg a maguk egészében, tehát politikai oldalukkal törekszik bemutatni, így az okokat, a melyek létrehozták és az eredményt, melyet elértek velök. Ezért figyelmét a parlamenti tárgyalásokra is kiterjeszti és beható tudósításokat ígér, lehetőleg tudományos modorban, a különböző államok közviszonyairól. — Mind e törekvésekhez csak a legjobb sikert kívánhatjuk.

Az első szám tartalma: *Larnaude*, Notre programme; *Dalla Volta*, La «Catenaccio» en Italie; *Ducrocq*, De la personnalité en France du Saint-Siège et des autres puissances étrangères; *Hauriou*, Dangers des monopoles des faits établis par occupation de la voie publique; *Barbier*, Des modifications apportées à la législation de la presse par la loi du 12 decembre 1893; *Despagnet*, Du role des Conseils d'États dans la naturalisation d'après la loi du 22 juillet 1893. Ezek után a francia, angol és spanyol közviszonyokról szóló fejtegetések következnek,

majd a belga államtudományi oktatás ismertetése és végre *Lar-naude, Merignhac, Faure, Brissaud, Wahl* és *Dareste* bírálatai zárják be a tartalmas füzetet.

N. E.

* * *

«*Mind.*» *January, 1894. New series. No. 9.*

I. Hegelianisme and its Critics: Prof. A. Seth. Felelet Jones-nak azon cikkeire, melyekben Jones Hegel-féle álláspontból az epistemologusok tételeit megtámadja. A vitakérdés lényege az, hogy az angol Neo-Hegelianusok szerint a gondolatok mint olyanok önállóan léteznek, s a gondolat azonos a léttel és vele egybeesik, míg az epistemologus A. Seth azt állítja, hogy a gondolat csak a *gondolkodóban* létezik, hogy a gondolatnak magának (per se) sem léteit, sem oki hatást nem tulajdoníthatunk. — II. Imitation: A Chapter in the Natural History of Consciousness: Prof. Mark Baldwin. Az utánzás mindenekelőtt egy sensori-motor visszahatás. Továbbá igen alapos azon feltevés, hogy minden visszaható szövet tudatos. A fejlődés ezen alapon csak úgy gondolható, hogy a visszahatás, mely a benyomás után következik, ennek utánzását (copy) fentartja, de sőt új utánzásokat képes teremteni. Ily módon benyomások szerveződnek bennünk, de sőt a benyomásoknak szervezetünkben való összeszővődése által lehetséges, hogy oly visszahatások nyilvánulnak, melyeket valamely benyomás *közvetlenül* nem okozott. Az utánzás M. Baldwin szerint egy «circular reaction», azaz, a visszahatás ismétli az ingert. Az ingereknek ezen ismétlésében, azon visszahatások, melyek kedvezők, többször ismétlődnek, mint azok, melyek kedvezőtlenek, míg ez utóbbiakat végképen kiszorítják. — III. Reflections Suggested by Psycho-physical Materialism: Prof. H. Laurie. A cikkíró azon nézet ellen küzd, mely szerint a lelki tünemény nem egyéb, mint az anyag tüneményeinek egy melléktüneménye (epi-phenomenon), vagy a mint mondani szokták: a gondolat az agynak funkciója. Ezen állítással szemben Laurie a következő tételeket állítja fel: Az anyag, mint olyan, nem gondolkodik, mint-hogy pedig dinamikai processusának eredménye a szellem, már a processusban kell szellemi mozzanatokat keresni, sőt nemcsak szellemi mozzanatokat kell keresni bennük, hanem a szellem ab initio az uralkodó elem bennük. Dualismussal van dolgunk az